

TIMBRO

DEN NYA JÄRNRIDÅN

Europas nya höger och hotet mot demokratin

Carl-Vincent Reimers

2026

Timbro är Nordens främsta marknadsliberala tankesmedja. Sedan starten 1978 är uppdraget att långsiktigt bilda opinion för marknadsekonomi, fri företagsamhet, individuell frihet och ett öppet samhälle.

© Timbro
NOVEMBER 2026
ISBN 978-91-7703-664-7
www.timbro.se
info@timbro.se
Sättning: Mikael Eisen
Omslag: Mikael Eisen

DEN NYA JÄRNRIDÅN

Europas nya höger och hotet mot demokratin

Om författaren

Carl-Vincent Reimers är programansvarig för Europa vid tankesmedjan Timbro och medverkar som gästskribent vid Svenska Dagbladets ledarsida. Han har tidigare arbetat som talskrivare för statsminister Ulf Kristersson och som politiskt sakkunnig vid utrikesdepartementet.

Tidigare publikationer i urval

På svenska:

Federalism för tillväxt: Så gör vi Europa till den fria världens supermakt, Timbro, 2026
Den stora tyska statens återkomst: 100 dagar med Friedrich Merz, Timbro, 2025
"Tänk om väst har fel om Ukraina?" i Berg (red.),
Efter Tidö: lärdomar från den nya generationen, Timbro förlag, 2025
Draghi på svenska: så stärker vi Europas konkurrenskraft i en geopolitisk tid, Timbro, 2025
Eld och elegans – det högerradikala idéarvet från Schmitt till D'Annunzio. *Essä*. Timbro förlag, 2021
"Att vilja vara svensk" i Örtengren & Carlander (red.),
Efter Alliansen: idéer för en ny borgerlighet, Timbro förlag, 2021

På engelska:

"Liberalism and Dirigisme – a Potential Love Story: How Five Concrete Reforms Can Overcome the EU's North–South Divide". *Future Europe*, vol. 7, nr. 1, sid 43–54, 2026
Draghi's Dilemma: Competitiveness, great power competition and Europe's next move, European Policy Information Center (EPICENTER), 2025

Revolutioner brukar tvinga människor att korsa gränser, om inte territoriella så moraliska.

- Ivan Krastev & Stephen Holmes.[1]

Under hösten 2022, strax efter att jag tillträtt min tjänst som politiskt sakkunnig vid statsministerns kansli, uppstod en mindre kris. Italiens nyvalda premiärminister Giorgia Meloni hörde av sig och lät meddela att hon gärna ville komma på besök och träffa Sveriges nya statsminister. Både Sverige och Italien styrdes ju nu av tydliga högerregeringar. Ja, vi hade ju så mycket gemensamt.

Varningsklockorna ringde omedelbart.

Skulle alltså den första som Ulf Kristersson leende tar emot på Rosenbad bli en italiensk högerradikal? En kvinna som hade börjat sin politiska bana i ett nyfascistiskt parti och som 19 år gammal, gravallvarlig i intervju med fransk TV, hade kallat Mussolini för ”en bra politiker”? Det fick bara inte ske.

Illa kvickt ringdes några paniksamtal över Östersjön och inom några dagar kunde statsministerstaben pusta ut när Finlands statsminister Sanna Marin tackade ja till en blixtvisit och därmed knep förstaplatsen från Meloni. En finländsk socialdemokrat är alltid bättre än en italiensk högerradikal, åtminstone var det så tankarna gick de där höstdagarna på Rosenbad.

1. Krastev & Holmes, 2019, sid 50.

Men kanske stressade vi i onödan? Meloni har överraskat genom att inte bli en sydeuropeisk Orbán. Tvärtom har hon och hennes parti Italiens bröder rört sig mot mitten i flera frågor och blivit en av kontinentens mest stabila ledare. Under hennes ledning har Italien tydligt tagit ställning för Ukraina mot Rysslands anfallskrig, slagit an en konstruktiv linje i samarbetet med EU:s institutioner och delvis påbörjat en sanering av Italiens misskötta statsfinanser.

I efterhand är det lätt att konstatera att vårt misstag var att vi inte såg nyanserna i den nya högerns politiska revolution i Europa. Mellan Meloni och de partier i Polen och Ungern som i åratal ägnat sig åt att montera ned rättsstatens kärna. Farliga partier, som inte minst den svenska borgerligheten med rätta vill hålla på avstånd. Men varför skiljer sig dessa partier åt? Och kan vi verkligen lita på att den skillnaden är bestående? Det är dessa frågor som den här essän ska handla om.

Sådana frågor är såklart komplexa nog att fylla hyllmeter av facklitteratur, betydligt fler sidor än de som omfattas av den här korta essän. Men jag tror att åtminstone ett delsvar står att finna i vad vi kan kalla för den nya järnridån. Winston Churchills seglivade metafor för att beskriva uppdelningen av Europa under kalla kriget mellan kommunistisk totalitarism och västerländsk demokrati har nämligen fått sin nutida motsvarighet i den nya högerns Europa. Den går mellan partier som utgör ett existentiellt hot mot den liberala demokratin, och de som, trots stark kritik, kommit att acceptera stora delar av dess fundament.

I den förstnämnda kategorin finner vi högerpopulisterna i det tidigare kommunistiska Centraleuropa. Under Jarosław

Kaczyńskis ideologiska ledarskap ägnade sig det polska partiet Lag och rättvisa åt att montera ned rättsstaten, kriga mot EU-institutionerna och göra om de statliga mediebolagen till propagandaorgan. När partiet 2023 slutligen tappade sin majoritet i den polska Sejmen och en ny regering ledd av den liberale högerledaren Donald Tusk kunde tillträda var lättnaden stor. ”Jag är den lyckligaste mannen på jorden!” utbrast Tusk på valnatten och satte på så sätt ord på hur många, både polacker och andra européer, kände över att ha brutit den destruktiva spiralen.

Utvecklingen i Ungern var ännu värre under Viktor Orbán som kommit att bli sinnebilden av Europas illiberala höger. På samma sätt var euforin lika stor när Péter Magyar slutligen besegrade den i parlamentsvalet 2026. Vid en middag i Budapest under hösten 2026 berättade en ungersk vän för mig om segeryran. ”Överallt firade människor och viftade med ungerska flaggor, bilar tutade och spontana fester bröt ut. Det liknade en brasiliansk karneval.” Vid Magyars segertal nere vid Donaus strand blev folkmassans extatiska rop kvällens mest minnesvärda ord: ”Europa! Europa! Europa!” I detta Budapest där den nationella identiteten kidnappats för auktoritära ändamål hade den europeiska blivit en motståndshandling och en tillflyktsort.

En liknande utvecklingen kan skönjas i Slovakien, under det illiberala partiet Smer som dock kommer från en populistisk vänstertradition.

I detta Centraleuropa råder det ingen tvekan om att den nya högern hotar den liberala demokratin som sådan: rättsstatens oberoende, minoriteters rättigheter och mediernas

frihet. I andra länder är det inte lika självklart. Den nordiska erfarenheten av att inkludera högerpopulister i olika typer av parlamentariskt samarbete har påverkat den förda politiken i konservativ och nationalistisk riktning, men inte gett upphov till en nedmontering av institutionerna. Statsvetenskaplig forskning ger, i motsats till vad ett antal vänsterdebattörer hävdar, inte något stöd för en försämring av den liberala demokratin under Tidöregeringen. 2026 rankades Sverige som 4:e högst i världen av mätinstitutet Freedom House, exakt samma plats som man hade 2010.

Samma osäkerhet finns i den nya högerns förhållande till marknadsekonomin. I Sverige låter sverigedemokrater alltmer som moderater när de talar om skattetryck och ekonomisk politik. Det står i tydlig kontrast till utvecklingen i USA det senaste decenniet där vi sett framväxten av en utpräglat antikapitalistisk höger. Vid 2025 års National Conservatism Conference i Washington D.C, en samlingsplats för idéutbyte inom den nya högern, riktades fler verbala attacker mot den ekonomiska liberalismen än mot den politiska vänstern. Kritiken haglade mot den marknadsliberala högern under Bush och Reagan. Trumps handelsrepresentant Jamieson Greer argumenterade för att frihandelspolitiken var ett undantag från den merkantilistiska normen, orkestrerad under det sena 1900-talet av ”globalister och företagsintressen”. JD Vances rådgivare talade öppet om att ersätta den gamla högern med en ”arbetarklassens republikanism” på platser som ”förstörts av globalismen”.[2] Som Johan Norberg skriver

2. Leonard, 2026.

har det blivit utomordentligt svårt att skilja den nya högerns ekonomiska politik från den gamla, marxistiska vänstern.[3] Kommer Europas nya höger gå samma väg?

Givet olikheterna mellan Norden, Italien, Ungern och USA är det inte märkligt att det är svårt att ge ett entydigt svar på frågan vad högerpopulismen faktiskt innebär för Europa. Detsamma gäller frågan vad som händer den som samarbetar med den. Får den liberal eller moderat som försöker ”rida tigern” en beskedlig huskatt, eller hamnar man så småningom i dess mage? Den empiriska erfarenheten från Europas länder går tydligt isär. Den bedömning som formulerats av liberala intellektuella har varit mer entydig. Så här skriver exempelvis den liberale, peruanske författaren Mario Vargas Llosa i *El estallido del populimso* (Populismens utbrott) från 2017:

> Det är inte längre kommunismen som är den liberala demokratins och frihetens huvudfiende, det är populismen [...] Det är inte en ideologi, utan en virusepidemi – i ordets mest toxiska bemärkelse – som angriper såväl utvecklade som mindre utvecklade länder och som i varje fall bär olika masker: vänsterextrem i tredje världen och högerextrem i den utvecklade världen. Populismen är en urartning av demokratin, som kan förgöra den inifrån.[4]

3. Norberg, 2023.
4. Citerat i Mauricio Rojas förord till Lockrop, Mario Vargas Llosa, 2017, sid 16–17.

Stämmer detta verkligen? Populismen kan visserligen ses som ett hot mot demokratin, men också som en reaktion inom den. Klart är i alla fall att epidemin, om det nu är en sådan, inte visar några tecken på att avta. Trots en stoppad framfart för Sverigedemokraternas uppgång liksom polska och ungerska bakslag, pekar kurvan för högerpopulismen med få undantag uppåt i Europa. Som Andreas Johansson Heinö visat i den systematiska kartläggningen *Authoritarian Populism Index*[5] ökade väljarstödet för radikala högerpartier i 20 av 31 europeiska demokratier vid det senaste valet. Det gäller inte minst Europas fyra största demokratier Storbritannien, Tyskland, Frankrike och Italien. Länder som i kraft av sin befolkning, sin ekonomiska tyngd och sin kulturella särställning avgör kontinentens öde.

Det är framför allt mot dessa länder som vi främst ska rikta blicken i den här essän. Vi ska titta närmare på den nya högerns idéarv som på ett helt fundamentalt plan skiljer sig från den gamla högerradikalismen. Vi ska också försöka förstå vilka underliggande drivkrafter som bidragit till att göra högerpopulismen till en motståndare till den liberala demokratin i det forna kommunistiska Europa, medan bilden är betydligt mer splittrad i väst.

Frågan är inte bara relevant för att säga något om Europas framtid, utan också om vår egen. Socialdemokratin vandrade en gång upp till Sverige från Tyskland, och den moderata liberalkonservatismen har sin bas i de tankar som partiet hämtade från den anglosaxiska världen under efterkrigstiden.

5. Authoritarian Populism Index, Timbro and EPICENTER, 2026.

På samma sätt har den svenska och nordiska högerpopulismen alltid hämtat en stor del av sitt ideologiska stoff utifrån. Åt vilket håll vinden än blåser i det övriga Europa kommer det med all sannolikhet slutligen att påverka oss själva.

Men för att blicka framåt måste vi först blicka bakåt, mot de ideologiska rötter som utgör den nya högerns essens.

Den nya högerns ideologiska rötter

Nazismens och fascismens ansvar för andra världskrigets allmäneuropeiska katastrof bidrog starkt till att högerradikalismen reducerades till ett randfenomen i de flesta europeiska stater under efterkrigstiden. I öst, genom att den tidigare fascismen ersattes med kommunistiska regimer. I Väst, genom en stegvis ideologisk utrensning där efterkrigsgenerationen lade grunden för en ny etablerad höger, med bas i kristdemokratin eller liberalkonservatismen.

I Västtyskland påskyndades denna ”denazifieringsprocess” av militär ockupation och en stark kontroll över de nya kulturinstitutionerna och akademin. Men redan efter några decennier började en pånyttfödelse av högerradikalismen i Europa som då hade anpassat sig till de nya parlamentariska institutionerna. Det började, som så ofta med nya strömningar i västerlandets politiska filosofi, i Frankrike.

1977 publicerade den politiske tänkaren Alain de Benoist verket *Vu de droite: Anthologie critique des idées contemporaines* (Perspektiv från höger: En kritisk antologi om samtidens idéer). Boken kom att bli ett portalverk för det som i Frankrike kom att kallas ”den nya högern” *(la nouvelle droite)*. Det är en imponerande allsidig redogörelse för så breda och vitt förgrenade områden som vetenskapens rötter, biologins och psykologins betydelse för människan, de europeiska folkens hedniska historia, religionens betydelse, Guds existens, feminismen och det biologiska könet, samt Frankrikes

idéhistoria och 1970-talets politiska debatter. Även om man inte delar de ideologiska tolkningarna går det inte att förneka att boken är hantverksmässigt imponerande som förtjänade den franska akademins prestigefulla essäpris som den belönades med året därpå.

I boken argumenterar de Benoist för att den konservativa högern förlorat kampen om 1900-talets värderingar till liberalismen och vänstern. Han kritiserar liberalismens individualism, rationalism, universalism och marknad som han menar har atomiserat människan och förvandlat henne till en identitetslös konsument. När boken gavs ut igen 2001 med ett nytt förord av författaren myntade han ett nytt kritiskt begrepp för att beskriva detta liberala paradigm: ”likriktningsideologin” *(idéologie du Même)*.[6] Den moderna historien kan enligt de Benoist nämligen förstås som en gigantisk likriktningsprocess som möjliggjorts av kombinationen av den liberala jämlikhetstanken manifesterad, å ena sidan i mänskliga rättigheter, å den andra i marknadens logik och det internationella kapitalistiska systemet. Gemensamt har dessa enligt de Benoist bidragit till en storskalig och mjuk homogenisering av de moderna samhällena som totalitära styren bara kunnat drömma om. I dess spår ser vi utraderade kulturella särdrag, och människor som urlakats på verklig mening. I den stora valfriheten och utbudet på en kapitalistisk marknad ser han i själva verket en ”falsk pluralism” som har sin spegelbild i den västerländska flerpartidemokratins falska pluralism av

6. De Benoist, sid xvii.

konkurrerande partier som i praktiken försvarar samma liberala system.[7]

Lösningen ser de Benoist i en höger som företräder det han kallar ”rätten till skillnad” *(droit à la différence)*. Hans vision är ett samhälle där varje grupp och kultur odlar sin egen rätt till denna skillnad, sina seder och sin kultur. Det vill säga ett etnopluralistiskt samhälle där den partikulära identiteten hos ett visst folk har företräde framför universalistiska principer om individens frihet. Marknadens värderingar behöver ge vika för en höger som sätter ”osjälviska värderingar” och andliga värden som ger gruppen mening i centrum.

De Benoist tänker sig att detta paradigmskifte bort från den liberala demokratin bara kan genomföras genom en starkare direktdemokrati som undanröjer liberalismen och där folket tar kontroll över det *metapolitiska*. Termen kommer från den italienske marxisten Antonio Gramsci och betecknar kontroll över de kulturinstitutioner och universitet som producerar idéer, värderingar och myter om samhället. Sådan kontroll leder enligt Gramsci till ”kulturell hegemoni” och till makt att forma det politiska samtalet. Vi såg ett exempel på denna idé i svensk debatt i Mattias Karlssons (SD) Facebookinlägg dagen efter riksdagsvalet 2018 där han beskrev politiken som en ”existentiell kamp” om den svenska kulturens överlevnad där det egentligen bara finns två val: ”seger eller död”.

Den nya högerns idé om ett sådant pågående kulturkrig, som uppstår i Frankrike i mitten av 1970-talet, och sedan

7. Ibid., sid xxiv-xxv.

sprider sig ut över Kontinentaleuropa, knyter alltså an till en marxistisk tradition från mellankrigstiden. Och när de Benoist intervjuades 2019 upprepade han att hans idéer för tillfället står ”till höger” i politiken, inte nödvändigtvis för att de är ”åt höger”.[8]

Under 2000-talet har den politiska filosofi som formulerades av de Benoist utvecklats av en rad intellektuella i den engelskspråkiga världen. I *Nationalismens dygd* [9] utvecklar den israeliske historikern Yoram Hazony idén om nationens företräde framför individen. Nationen beskrivs som helt central för människans känsla av gemenskap och han riktar hård kritik mot liberalismens universalistiska anspråk att inkludera alla människor i en global, rättighetsbaserad ordning. Hazonys idéer har i svensk debatt bland annat förts fram av den konservativa statsvetaren Johan Wennström.[10]

I samma tradition hittar vi den amerikanske statsvetaren Patrick Deneen som i boken *Regime change* (2023) hävdar att den liberala demokratin gynnat en liten ekonomisk och kulturell elit, men missgynnat folkflertalet och arbetarklassen. Samhället har blivit en ”lekplats” för liberala eliter, medan arbetarklassen får bära konsekvenserna av liberalismens baksidor: drogmissbruk, en havererad social ordning, äktenskapets och den traditionella familjens upplösning, sedernas förfall.

Liksom de Benoist vänder sig Deneen mot den etablerade högerns liberalkonservatism som präglat västvärlden under

8. Intervju med Alain de Benoist i tidskriften Éléments, 2019.
9. Utgiven i svensk översättning av tankesmedjan Oikos.
10. Wennström, 2019.

efterkrigstiden. I stället förordar han en utpräglat kollektivistisk definition av frihet som han själv menar har starka likheter med marxismen. Frihet är inte det du gör själv som individ, hävdar Deneen, utan något du uppnår gemensamt med din grupp. När liberaler söker trygga friheten genom att besvara frågor som ”Hur ska individens intressen tillvaratas mot gruppens eller statens?” vänder den nya högern på problemformuleringen och frågar sig i stället ”Hur ska folkmajoritetens intressen tillvaratas mot elitens?”.

Här syns den nya högerns kollektivism tydligt, liksom det man ser som det mest avskyvärda: liberala och kapitalistiska eliter. Marx ville övervinna dessa genom en revolution men Deneen förordar i stället en återgång till en konservativ samhällsordning genom ett ”fredligt men kraftfullt störtande” av den liberala styrande klassen. Således ligger framtiden enligt Deneen i en förening mellan en ny aristokratisk elit och en konservativ, folklig populism. Men det nya paradigmet är bara möjligt om den liberala demokratins institutioner förändras i grunden, i linje med Gramscis idé om att ta kontrollen över det metapolitiska:

> Vad som behövs är inte demokratisk pluralism [...] i stället kräver de etablerade förhållanden av en dominant ekonomisk och kulturell elit en fundamental förflyttning av den styrande klassens etos mot det allmänna godas konservatism.[11]

11. Deneen, sid 163.
12. Ibid., sid 95.

Detta ”allmänna godas konservatism” definierar Deneen som folkets intresse av att bevara traditionella familjestrukturer, religionen och arbetarklassens intressen. Det lägger grunden för en socialt konservativ politik i förening med ekonomisk nationalism och välfärdspolitik, och mot marknadslösningar, kapitalism och kreativ förstörelse.[12]

Alain de Benoist, Yoram Hazony och Patrick Deneen är bara tre exempel från en vitt förgrenad idétradition och även dessa författare skiljer sig åt på flera plan. De kommer från tre olika länder och har verkat under delvis olika tidsepoker. Men de är alla intellektuella ledare för den nya höger som formats i västvärlden sedan 1970-talet där vi kan se att tre värderingar är särskilt framträdande:

1. **Ideologisk kontroll (metapolitik) trumfar liberal demokrati.** Samhällets framåtskridande avgörs inte främst genom fritt deltagande i en öppen offentlighet utan genom kontroll över metapolitiken. Alltså, kontroll över kulturinstitutionerna och de idéer, koncept och dogmer som fostrar medborgarna genom medier, myter och familjepolitik.

2. **Kollektiv identitet trumfar individens frihet.** Gruppens/nationens rättigheter trumfar den liberala idén om mänskliga rättigheter, både för den egna gruppen och för främlingar. I förlängningen: stängda gränser eller assimilering, stärkt direktdemokrati, försämrat rättighetsskydd för minoriteter.

3. **Andliga värden trumfar kapitalismens marknad.** Värdet av social stabilitet, sedvänjor och bevarande av naturliga gemenskaper i familj och nation berättigar ingrepp och begränsningar av en fri marknad, företagande och handel. Dessa betraktas i regel som splittrande krafter, men kan tolereras om de anses ligga i linje med nationens intresse.

Precis som alla listor som gör anspråk på att ge en uttömmande beskrivning av ett samhällsfenomen är det kanske mest intressanta vad som *inte* ingår ovan. Den nya högern skiljer sig nämligen på ett fundamentalt sätt från den gamla högerradikalismen som växte fram under det tidiga 1900-talet i att den inte uppmanar till våld för att omdana samhället. Tyvärr har också just den helt centrala skillnaden ofta tappats bort i den svenska och europeiska idédebatten.

Vi såg detta inte minst i den debatt som pågick om Sverigedemokraternas ideologi efter inträdet i riksdagen under 2010-talet. Ett exempel är journalisten och populärhistorikern Henrik Arnstad som 2012 skrev en debattartikel i *Dagens Nyheter* under rubriken ”Sverigedemokraterna är ett fascistiskt parti”. Han menade sig se en rak linje mellan gaskamrarna i Auschwitz, Alain de Benoists nya franska höger och Sverigedemokraterna. Felet som Arnstad gjorde var att sätta likhetstecken mellan nationalistisk ideologi och fascism. Detta bortsåg från en fundamental fascistisk idé som inte alls delas av alla nationalister: tanken om våldet som ett legitimt medel för att omforma samhället. Dessa idéer var helt framträdande i mellankrigstidens högerradikala intellektuella med företrädare som Ernst Jünger eller Gabriele

d'Annunzio, vilka gav ideologisk inspiration till de partier som kom att leda vägen för Hitler och Mussolini till makten. Men om dessa figurer förekommer i dagens radikalhöger så är det mest i kraft av sina estetiska och litterära kvaliteter än som ideologiskt huvudspår.[13]

Den nya högern är alltså förankrad i en tradition som är fientlig mot liberalismen som samhällssystem, men inte nödvändigtvis till folkstyret. I stället odlar man en strategi där den liberala demokratins kriser ska utnyttjas demokratiskt för att blottlägga dess påstådda ruttenhet och få till stånd ett politiskt paradigmskifte. Budskapet förs fram i essäsamlingen *Konvergenz der Krisen* (Krisernas konvergens) av den inflytelserike tyske högerradikalen Benedikt Kaiser. Han ser finanskrisen 2008, migrationskrisen 2015 och pandemin 2021 som ett förberedande kaos där den liberala demokratins ruttenhet blottläggs inför en politisk revolution.

Av den nya högerns idégods kan vi alltså dra den otvetydiga slutsatsen att den är fientlig till både liberalism och den liberala demokratin. Men kommer de partier som verkar i dessa idéers anda med nödvändighet själva arbeta för dess avskaffande? För att besvara den frågan måste vi även titta närmare på hur det ideologiska stoffet har tolkats, utvecklats och konkretiserats i den specifika partipolitiska och nationella kontexten. Vi ska börja i den del av Europa där den nya högern genomfört den mest radikala omstöpningen av samhället.

13. För en bredare genomgång av det tidiga 1900-talets högerradikala idéer, se Reimers, 2021, Eld & Elegans: Det högerradikala idéarvet från Schmitt till D'Annunzio och Abrahamsson, 2021, Radikalkonservatismens rötter: Rudolf Kjellén och 1914 års idéer.

Ungern och Polen: Imitatörernas revansch

Den nya högerns idéer uppstod i en västeuropeisk miljö i Frankrike, men ingenstans har det politiska genomslaget på kontinenten blivit större än i Central- och Östeuropa. Det handlar inte minst om de parlamentariska framgångarna för polska Lag och rättvisa och ungerska Fidesz som redan nämnts och som under 2000-talets första två decennier omformade sina hemländer och kraftigt skadade den liberala demokratin.

Ett skäl till detta finner vi i boken *Ljuset som försvann: En vidräkning med imitationens epok,*[14] där den bulgariske statsvetaren Ivan Krastev och den amerikanske statsvetaren Stephen Holmes driver tesen att den illiberala högerns frammarsch i Polen och Ungern är intimt förknippad med den känsla av förödmjukelse som dessa länder upplevde genom den våg av liberalisering som igångsattes under decennierna efter 1989.

Vi är vana att tala om denna epok med begrepp som demokratisering, europeisering, liberalisering eller globalisering. Krastev och Holmes menar dock att ”imitation” är det mest relevanta begreppet för att beskriva dessa år. Den franske antropologen René Girard menade att historiker tenderar att underskatta imitationens betydelse för historiens gång. Imitation är något naturligt i de flesta politiska system

14. Krastev & Holmes, 2019.

liksom för individer – vi imiterar för att lära oss och för att höja vår sociala status – men imitationen kan också bli ett problem om imitationen ifrågasätter den imiterandes självaktning och självrespekt.

Precis detta menar Krastev och Holmes har skett i det postkommunistiska Centraleuropa. Vad som hände 1989 var att det gamla förhållandet mellan kommunister och kapitalister ersattes av en enpolig, liberal världsordning där öst var imitatörerna och väst de imiterade. Det forna Östeuropa förväntades snabbt härma den nya idealbild man fick serverad. Denna nya, liberala ortodoxi var självklart olik den med våld påtvingade kommunistiska ortodoxi som dessa länder upplevt bakom den gamla järnridån. Rekommendationerna på reformer som kom från Bryssel och västfinansierade konsulter på 1990-talet var frivilliga, medan de råd som kom från Moskva på 1940-talet levererades med en revolver riktad mot tinningen. Men den upplevda alternativlösheten i den värld där den liberala demokratin stod som segrare 1989 kom ändå att med tiden uppfattas som en ny typ av förtryck mot de nya Centraleuropeiska staterna, som i praktiken ersatte ett gammalt vasallskap österut med ett nytt västerut.[15]

Känslan av förödmjukelse som författarna framhåller förstärktes inte minst av att den ”normalitet” som folken i Centraleuropa hade sökt i väst visade sig vara något annat än de trodde. I en berömd essä 1983 beskrev den fransk-tjeckiske författaren Milan Kundera det kommunistiska Centraleuropa som ett ”kidnappat

15. Se kapitel 1 "Imitation som påbud: fallet Central- och Östeuropa" i Krastev & Holmes, 2019, sid 33–109.

västerland",[16] men när den kidnappade några år senare återvände till friheten under decennierna efter 1990 fann de den förändrad. Även om den högre materiella standarden fanns där och hägrade om ett bättre liv fann man också att den tidigare västerländska normaliteten, med de traditionella värderingar som kommunismen sökt utplåna, var utbytt. I stället stod där en ny normalitet med ett sekulärt Europa, där religionen var förpassad till samhällets periferi och där progressiva normer om acceptans för homosexuella hade ersatt en traditionell syn på familjen.

I takt med västanpassningen blev det också uppenbart att de reformer som de Centraleuropeiska länderna förväntades genomföra inte ledde till det liberala paradis man hade drömt om. I stället för en fungerande meritokrati ledde införandet av privat egendom att den tidigare kommunistiska eliten kunde berika sig och bli en ny korrupt elit i det nya systemet. Den karriärtrappa som kommunistpartiet erbjöd den gamla eliten visade sig också bli språngbrädan till en glänsande karriär i det nya systemet. "Den dag amerikanerna skickar sina soldater till Budapest kommer jag bli den förste att säga: Jag skiter i hela leninismen!" berättade en 50-årig ungersk medlem av kommunistpartiets elit när han intervjuades i slutet av 1970-talet av den tyske författaren Hans Magnus Enzensberger.[17]

När muren väl föll var det också just dessa gamla partimedlemmar som drog de största fördelarna genom att ge sig av. Utflyttningsvågen av både eliter och medelklassen förvandlades under 2000-talets första decennier till en

16. Kundera, 2019.
17. Enzensberger, Europe, Europe, 1990. Citerat i Krastev & Holmes, 2019, sid 97.

verklig demografisk katastrof när Centraleuropa förlorade sina mest produktiva medborgare. På så sätt kunde erfarenheten av liberalismen ses som ett hot mot den nationella självständighet som man äntligen hade förvärvat. Oron förstärktes också i ljuset av Västeuropas migrationskris under början av 2000-talets första decennier som briserade 2015. Ett bevis för många centraleuropéer på att den liberala samhällsmodellen var en skräckinjagande dystopi som hotade den egna, nya och bräckliga nationen.

Känslan av en kränkt nationell heder och ett brutet löfte från väst kom att visa sig vara raketbränsle för Orbáns och Kaczyńskis politiska rörelser i Ungern och Polen. Den liberala demokratin kunde av dessa med visst fog beskrivas som något utländskt, pådyvlat utifrån, i analogi med Alain de Benoists idé om en gigantisk ”likriktningsideologi” för att utplåna nationella karaktärsdrag. Det rev dessutom upp tidigare kollektiva minnen om ockupation och förtryck. Vid firandet av Polens självständighetsdag 2018 jämförde president Andrzej Duda landets EU-medlemskap med ockupationen av Preussen, Österrike och Ryssland under åren 1795–1918. I samma ordalag fortsatte Maria Schmidt, chefsintellektuell hos Viktor Orbán när hon sade ”Vi vill inte kopiera tyskarna eller fransoserna. Vi vill fortsätta leva på vårt eget sätt”[18].

Men den ungerska och polska högerpopulismen kan inte bara ses som en psykologisk reaktion på imitationens förödmjukelse. Den har också underlättats av de antiliberala idéer som odlades i det gamla kommunistiska systemet och som

18. Oltermann, ”Can Europe's New Xenophobes Reshape the Continent?”, The Guardian, 3 februari 2018. Citerat i Krastev & Holmes, 2019, sid 15.

även inspirerat den nya högern. Orbán tog tidigt under sina universitetsstudier del av Gramscis idéer om det metapolitiska genom statsvetaren Attila Agh i det dåvarande kommunistiska Budapest 1987. Samma idéer som vi finner hos den franska nya högerns förbundsgestalt Alain de Benoist på 1970-talet finner vi alltså i Orbáns politiska projekt om att skapa en illiberal stat.[19]

Visionen blev tydlig redan 2014 i Orbáns berömda tal till den ungerska minoriteten i Rumänien. Hans politiska projekt för att bygga en ”illiberal stat” jämfördes då med ett regimskifte liknande brottet med Österrike-Ungern 1919, fascismens kollaps 1945 eller Berlinmurens fall 1989. Den liberalism som väst hade försökt pådyvla Ungern hade enligt Orbán lurat ungrarna på verklig frihet och liberala värderingar var i själva verket en omskrivning för ”korruption, sex och våld”. Orbáns slutsats var lika tydlig som den var radikal:

> Vi måste överge liberala metoder och principer för att organisera ett samhälle, liksom den liberala världsåskådningen.[20]

Det politiska utfallet har varit lika radikalt. Regeringarna i Ungern och Polen har systematiskt genomfört Gramscis idéer om det metapolitiska genom att ta kontroll över medier, civilsamhälle och akademi. Public service-kanaler har omvandlats till rena propagandaorgan för den sittande regeringens idéer. Ledningar för teatrar, muséer och andra

19. Éber, 2024.
20. Viktor Orbáns tal i Băile Tuşnad, 26 juli 2014.

kulturinstitutioner har bytts ut mot politiskt lojala. Historieskrivningen i skolan har skrivits om för att passa en nationalistisk mytbildning. Domstolarnas oberoende har systematiskt undergrävts, genom förändrade procedurregler. Minoriteters och HBTQ-personers rättigheter har undergrävts genom ny lagstiftning i strid med gällande EU-rätt.

Samtidigt har den fria, internationella marknadsekonomin angripits i sina grundvalar i retoriken, ibland genom att bruka gamla antisemitiska stereotyper. Så här uttryckte sig exempelvis Orbán 2018:

> Vi kämpar mot en fiende som är annorlunda än oss. Inte öppen, utan gömmer sig; inte rakt på sak, utan listig; inte ärlig, utan gemen; inte nationell, utan internationell; som inte tror på arbete, utan spekulerar med pengar; som inte har något eget hemland, utan känner att den äger hela världen.

I ljuset av denna marknadskritiska världsåskådning har även en omvandling av ekonomin ägt rum under parollen ”åternationalisering”. I både Ungern och Polen har strategiska sektorer såsom banker, energibolag, mediebolag och detaljhandel köpts upp. Dels genom staten, dels genom en partitrogen näringslivselit.

Den centraleuropeiska erfarenheten av högerpopulismen kan alltså dels ses som en reaktion mot förödmjukelsen under ”imitationens epok”, dels som en konsekvens av närvaron av de antiliberala idéer som överlevde kommunismen och som fått nytt syre med den nya högern.

Låt oss nu i stället vända blicken västerut mot det Europa som aldrig upplevde kommunism men där högerpopulister nu likväl står på tröskeln till verklig politisk makt.

Storbritannien: Från EU-motstånd till modererad nationalpopulism

Om det före detta kommunistiska Centraleuropa visat sig vara mest mottagligt för de högerradikala idéerna finner vi Storbritannien i den andra änden av jämförelsen. Landet har aldrig haft ett högerpopulistiskt parti i regeringsställning, delvis en konsekvens av landets speciella valsystem med enmansvalkretsar som starkt gynnar de två stora partierna. Den högerpopulism som funnits har därför redan representerats inom ramen för Torypartiet liksom vänsterpopulismen fått plats inom Labour.

Reform UK bryter detta brittiska mönster och har på allvar seglat upp som en seriös utmanare till de etablerade partierna. I motsats till andra västeuropeiska partier som Sverigedemokraterna, Italiens bröder och Nationella fronten grundades partiet inte av högerradikaler, nynazister eller fascister utan av EU-motståndare i Anti-Federalist League 1991. Partiet bytte sedan namn till UKIP och blev den ledande politiska kraften bakom Brexitkampanjen som 2016 slutade i en seger när Storbritannien utträdde ur unionen.

Brexitkampanjens ledarfigur, Nigel Farage, valde dock att lämna partiet och bildade i stället Reform UK 2021. Partiet har därefter breddats bortom EU-motståndet till fler frågor, såsom migration, nationell identitet och kritik av etablissemanget. Partiet har anammat en bredare kritik av vänsterns metapolitiska dominans och ”woke”-ideologi i akademin och civilsamhället. Inte minst vill partiet förbjuda vad man

kallar ”transgender-ideologi” i skolan och införa en ”patriotisk läroplan” som inbegriper en ny typ av undervisning av den brittiska kolonialismen.

Till viss del har man övertagit en nationalistisk retorik som tidigare fanns representerad inom Torypartiet, med politiker som Enoch Powell, som i ett berömt tal 1968 varnade för konsekvenserna av generös invandringspolitik. Denna inriktning har samtidigt dragit till sig en del extrema element, såsom medarbetare till kandidaten Matthew Goodwin, som 2026 kampanjade med rasistiska och antisemitiska budskap som förminskade Förintelsen.

I utrikespolitiken ansluter sig partiet till den utrikespolitiska realismen, med företrädare som den amerikanske statsvetaren John Mearsheimer. Man kritiserar delvis EU:s och Natos utvidgning under 1990-talet och det tidiga 2000-talet för att ha närmat sig Rysslands vitala säkerhetsintressen. Nigel Farage har också uttryckt oro över att brittiska skattemedel går till korruption i Ukraina. Den linjen ska dock inte förväxlas med Rysslandsvänlighet – partiet har tydligt tagit ställning för Ukraina i kriget och betraktar Rysslands invasion som både juridiskt och moraliskt illegitim.

Partiet har samtidigt visat sig vara mindre fientligt inställt till rättsstaten, individens rättigheter och marknadsekonomi än i jämförbara partier i Kontinentaleuropa. Reform UK har exempelvis en mer liberal syn, både på ekonomisk politik och i sociala frågor som synen på homosexualitet. En förklaring är sannolikt den brittiska traditionella högerns starka tradition av klassisk liberalism. Ett intressant exempel är filosofen Roger Scruton, som blivit en ideologisk länk mellan en

klassisk, anglosaxisk konservatism och den nya högerns idéer. Scruton företräder en nationalkonservatism som kombinerar nationalismens idéer om gemenskap med ett liberalt idéarv, inte minst en positiv syn på den brittiska rättsstaten, äganderätten och marknadsekonomin. Scruton har även fått viss påverkan på Sverigedemokraterna. 2016 bjöds han in som talare vid Sverigedemokraternas utvecklingsdagar i Västerås och hans böcker har getts ut av den till partiet närstående tankesmedjan Oikos. Hans anpassning till liberalismen har samtidigt satt honom på kollisionskurs med den kontinentala nya högern. Bland andra Alain de Benoist som har kritiserat Scrutons försök att förena liberalismen och konservatismen som han ser som oförenliga.[21]

Denna mjukare, brittiska högerpopulism märks även i förhållandet till den liberala demokratin. Partiet delar till fullo den nya högerns vilja att förstärka majoritetsstyret på bekostnad av rättsstatliga spärrar, exempelvis genom förslag att minska överhusets makt över underhusets lagstiftning, och lämna internationella konventioner som Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna (EKMR). Samtidigt tyder retoriken och förslagen på att partiets mål snarare är en förändrad kalibrering av folkstyret inom ramen för den brittiska konstitutionella modellen. Det blev tydligt när parlamentsledamoten Danny Kruger 2025 lade fram partiets program för en reformering av den brittiska statsförvaltningen. Där kritiserades domstolsväsendet för att ha

21. Behr & Gianoncelli, 2025, sid 59–74.

frångått sitt konstitutionella oberoende genom politisk aktivism snarare än att vara alltför oberoende:

> Vi respekterar det här landets institutioner – armén, polisen, kyrkan och rättsväsendet [...] så länge som dessa respekterar parlamentets och statsrådens rätt att bestämma reglerna som de arbetar efter.[22]

Snarare än ett avskaffande av den liberala demokratin tycks Reform UK vilja verka för ett stärkt folkligt inflytande i lagstiftningsprocessen, men med bibehållet oberoende för rättsstatens institutioner att uttolka lagarnas giltighet. I motsats till utvecklingen i Polen och Ungern har partiet inte uttryckt någon vilja att använda public service som propagandaorgan. Partiet kritiserar brittiska public service för att vara genomsyrat av vänsterliberal ”woke-ideologi”, men vill i stället avskaffa den statliga finansieringsmodellen och privatisera bolaget.[23]

22. Presskonferens med Danny Kruger om Reform UK:s program för att reformera den brittiska statsförvaltningen, 2025.
23. Reform UK, 2024. *Our Contract with You.*

Italien: Fascismens dåliga arvtagare som blev statsbärande demokrater

Om den brittiska högerpopulismens ideologiska rötter är de minst problematiska bland de stora västeuropeiska partierna hittar vi motsatt situation i Italien.

Landet är unikt i Europa som skådeplats för radikalhögern. Under mellankrigstiden blev landet Europas experimentverkstad för de idéer som kom att lägga grund för Mussolinis regim, den första fascistiska staten i världen. Landets högerradikala tradition förblev också obruten efter andra världskriget. Knappt hade krutröken lagt sig efter Salorepublikens fall 1945 innan *Movimento Sociale Italiano* (MSI) tog upp kampen för att föra *Il Duces* idéer vidare till nästa generation. När partiet grundades 1946 var den en självklarhet att behålla flamman som symbol.

Trots dessa renläriga rötter bytte partiet namn och tog avstånd från totalitarismen under ledning av Gianfranco Fini 1993–2008. Samtidigt fortsatte den renodlade nyfascismen att leva kvar i Italiens högerextrema undervegetation med organisationer som CasaPound som blandade fascistisk estetik med en urban, ungdomlig subkultur och husockupationer.

Denna italienska högerradikala miljö har också länge varit unik i Västeuropa genom sina kontakter med den etablerade högern. Redan på 1990-talet samarbetade Berlusconis ekonomiskt liberala populistparti Forza Italia med de högerradikala arvtagarna till fascisterna. När Melonis parti Italiens bröder grundades hade flera av anhängarna både bakgrund

i Berlusconis parti och tidigare partibakgrund i nyfascistiska partier. Just detta fria flöde mellan den västtillvända och den illiberala delen av den italienska högern verkar intressant nog ha bidragit till att moderera den.

Ett exempel på denna typiskt italienska höger är Carlo Fidanza, som i dag sitter i Europaparlamentet för Italiens bröder och är vice ordförande för det europeiska konservativa partiet ECR, där även Sverigedemokraterna ingår. Han började sin politiska bana i högerradikala MSI, blev senare aktiv i dess arvtagare Nationella Alliansen, och gick 2009 med i Berlusconis koalition Frihetens folk (PDL). 2012 blev han slutligen en av grundarna till Italiens bröder. Det är som om Jimmie Åkesson hade börjat sin politiska bana i Nationalsocialistisk front och sedan gått med i Nya Moderaterna innan han tog över ledarskapet för SD.

I en intervju med den italienska dagstidningen *Corriere della Sera* 2026 var det svårt att se någon skillnad mellan Fidanzas position och en svensk moderat:

> Vi tror på väst, på Nato och vi fördömer försök till ryska inblandningar. […] Vi har inte en antieuropeisk hållning. EU måste göra mindre och göra det bättre.[24]

Det har dock visat sig vara förrädiskt lätt för kommentatorer utanför Italien att feltolka Melonis moderering i främst Europa- och utrikespolitiken som ett bevis på en generell moderering av partiets politik. Melonis grundläggande

24. Fidanza, 2026.

identitet som en djupt nationalkonservativ politiker har inte förändrats. Hon ser katolicismen som en del av Italiens DNA och som har valt ”Gud, familjen, fosterlandet” som sitt motto. Det har i sin tur motiverat hennes hets mot HBTQ-personer som hon menar försvagar den traditionella familjen. Bland annat har Melonis regering lagstiftat mot surrogatmödraskap som gör det till ett universellt brott, vilket alltså gör det möjligt att döma italienska samkönade par som åker utomlands för att anlita en surrogatmamma.

Den marknadsliberala inställningen i delar av politiken kombineras också av en stark ekonomisk nationalism. Inte minst manifesterat genom statliga ingrepp i det som beskrivs som strategiska sektorer, såsom flygbolag och telekomnät.

När det gäller den liberala demokratin visar Meloni upp en tvetydighet. Några omdiskuterade reformer har lagts fram: en separation av karriärvägarna för domare och åklagare och en ny lag som förbjuder medier att publicera häktningsorderna till dess att förundersökningarna avslutats. Det är dock knappast ett uttryck för ett storskaligt angrepp på rättsstaten, om än kontroversiellt. Ett annat exempel är reformen av valsystemet som drevs igenom av Melonis regering 2026, som innebär att det största partiet får ett antal bonusmandat i parlamentets båda kammare. Det kan ses som ett sätt att manipulera spelplanen inför nästa val, men går också att ses som ett legitimt försök att lägga grunden för stabila regeringar – något Italien försökt åstadkomma flera gånger genom reformer av just valsystemet.

Den mest oroande utvecklingen gäller i stället det metapolitiska. Av förklarliga skäl är italienaren Gramscis idéer särskilt välkända bland Italiens högerradikaler, och de har även gjort avtryck på Italiens bröder. Partiet har en ambition att genom public service jämna ut det man ser som en ”kulturell asymmetri” i vilka värderingar som förmedlas genom italiensk public service.[25] Därför har man utökat den politiska kontrollen av det statliga public service-bolaget RAI.

Italiensk public service har länge präglats av en mer direkt politisk styrning i motsats till den svenska traditionen av armlängds avstånd till partipolitiken, också under tidigare regeringar. Problemen var välkända redan under Berlusconi och Meloni skiljer inte ut sig i det avseendet.

Samtidigt har Melonis regering gått längre genom att tillsätta partitrogna ledare för public service. 2023 tillsattes Giampaolo Rossi som vd för RAI, en intellektuell som beundrar Orbán, Trump och Putin. Till ny programdirektör valdes Angelo Mellone, en före detta nyfascistisk ungdomspolitiker. I spåren av denna omorganisering av RAI har mer vänstervridna journalister avgått och program som uttryckt kritik mot Meloni ställts in från tablån. Samtidigt har programutbudet förändrats, med fler inslag av nationalistisk karaktär. Bland annat historiska serier om Tommaso Marinetti och Gabriele D’Annunzio, två viktigare tänkare och förgrundsgestalter inom den italienska högerradikalismen och fascismen.[26] Den problematiska politiska styrningen av italiensk public service går samtidigt inte lika långt som

25. Kaval, 2024.
26. Ibid.

i Ungern och Polen, som omvandlat sina motsvarigheter till regelrätta propagandakanaler.

Meloni visar alltså på några oroande tendenser, men har långt ifrån iscensatt någon storskalig nedmontering av den liberala demokratin.

Förklaringen behöver sannolikt sökas i Italiens annorlunda erfarenhet av liberal demokrati och inhemska tradition av att identifiera sig med ett västerländskt idégods. Detta intellektuella ägarskap framstår tydligt i det tal hon höll vid utdelningen av Atlantic Council Global Citizen Award 2024. I motsats till Orbán som 2014 talade uppskattande om de auktoritära länderna Kina, Ryssland och Turkiet drog Meloni i talet en gräns mellan väst och de ”autokratier” som växer globalt. Definitionen av detta ”väst” bar stora likheter med den liberala demokratin, även om hon aldrig använde termen själv:

> Väst är ett system av värderingar i vilket personen är central, män och kvinnor är jämlika och fria, och därför är systemen demokratiska, livet är heligt, staten sekulär och baserad på rättsstatlighet.[27]

Meloni talade aldrig om detta ”väst” som något utländskt, pådyvlat Italien utifrån. Tvärtom talade hon om ”*vår* civilisation”, rotad i en inhemsk tradition av ”grekisk filosofi, romersk lag och kristen humanism” med samma självklarhet som en tysk kristdemokrat.

27. Melonis tal vid Atlantic Council Global Citizen Award, 23 september 2024.

I talet tycks alltså Meloni själv identifiera sig med en del av den liberala demokratins idégods. Kanske för att den med italienska ögon delvis upplevs som något autentiskt och nationellt. Var har den grekiska filosofin, den romerska lagen och den kristna humanismen frodats mer än i Italien? Den nya höger som sätter den kollektiva, nationella identiteten i centrum verkar inte kunna blunda för när denna står i förbindelse med ett inhemskt liberalt, idéarv.

Frankrike: Högerpopulismens pionjärer som kom in från kylan

Melonis valseger bleknar dock i jämförelse med den politiska jordbävning som en seger för Marine Le Pen hade inneburit i ett franskt presidentval. Inget politiskt ämbete i Västeuropa har mer makt än Frankrikes president, som basar över Kontinentaleuropas största armé, inklusive en allt viktigare självständig kärnvapenförmåga.

Hennes parti, som från början hette Nationella fronten, har politiska rötter i den franska antisemitismen, fascismen och nazismen. Partiet grundades 1972 av antisemiten Jean-Marie Le Pen och Pierre Bousquet, tidigare officer i den franska Waffen-SS-divisionen *Charlemagne*. Runt sig samlade de en brokig skara nationalister, före detta nazikollaboratörer, och så kallade *Pieds-noirs* (svartfötter) – alltså före detta franska bosättare i de tidigare franska länen i Algeriet. Med på ett hörn fanns också franska monarkister, som inte accepterade republiken som franskt statsskick.

Inspirationen kom tidigt från partiets italienska vänner i MSI, inte minst i valet av flamman som partilogga. Med tiden skulle Jean-Marie Le Pen bli sinnebilden av Europas klassiska högerpopulism som kontrasterade folket mot eliten. Detta kombinerade han även med en rejäl dos antisemitism, som att kalla gaskamrarna i Auschwitz för ”en detalj” i historien. Denna extrema bakgrund har bidragit till att partiet fortfarande klassas som högerextremt av franska medier.

Nationella frontens framgångar i opinionen på 1980-talet skapade först en ambivalens inom den etablerade högern, innan man på 1990-talet enades om att isolera partiet från inflytande bakom en *cordon sanitaire* under högerledaren Jacques Chirac. När Jean-Marie Le Pen tog sig till andra omgången i presidentvalet 2002 svarade Chirac med att formera en ”republikansk front”, som inkluderade såväl vänstern som mitten-högern. Detta skulle sedan bli en modell som spreds till andra länder, exempelvis de etablerade partiernas avståndstagande från Sverigedemokraterna sedan inträdet i riksdagen 2010.

Nationell samling har sedan dess genomgått en process som kallas ”avdemonisering” *(dédiabolisation)*. Under Marine Le Pens ledarskap, dotter till Jean-Marie Le Pen, har partiet bytt namn till Nationell samling, gjort upp med antisemitismen, och tonat ned de extrema tendenserna. Förändringen har även fått kraft av ett generationsskifte, där en äldre högerradikal väljarbas bytts ut mot en stor del arbetar- och medelklassväljare. Den nuvarande partiledaren Jordan Bardella personifierar skiftet, som själv har invandrarbakgrund och är uppvuxen i en socialt utsatt Parisförort. Bardella har länge ansetts vara obefläckad av det antisemitiska arv som berört familjen Le Pen, men detta har visat sig inte vara helt sant. I september 2026 avslöjade *Mediapart*, en fransk tidning för grävande journalistik, att Bardella uttryckt djupt antisemitiska åsikter på internet under sina tonår i början av sitt politiska engagemang i Nationella fronten.[28]

28. Berteau & Rouget, 2026.

Förändringen är trots det bred och framför allt märkbar i Europa- och utrikespolitiken under de senaste tio åren. 2014 bedrev Nationell samling en kampanj i EU-valet på vallöftet att lämna euron. Några år senare lovade Marine Le Pen att hålla en folkomröstning om en ”Frexit” om hon blev vald till president. I dag finns inget av dessa förslag kvar i partiets program. Tvärtom talar partiets företrädare om att vara en konstruktiv röst i Bryssel med egna förslag. Den europeiska migrationspolitiken, som man tidigare avvisade som ett hot mot nationell suveränitet, ser man också nu som en förutsättning för starka gränser. Exempelvis har den tidigare Frontex-chefen Fabrice Leggeri anslutit sig till partiet.

Samtidigt driver partiet fortfarande linjen att EU:s budget ska minska radikalt liksom EU-kommissionens personalstyrka. Marine Le Pen har meddelat att hon vill halvera Frankrikes finansiella bidrag så tidigt som 2027, om hon blir vald.

Sedan den fullskaliga invasionen av Ukraina har Nationell samling även bytt fot i Rysslandspolitiken. Le Pen förde tidigare en nära dialog med Vladimir Putin och besökte 2013 den ryska Duman. Partiet mottog också 2014 ett lån från en rysktjeckisk bank, vilket skapade ett rent finansiellt beroende till ryska intressen. I dag märks inte mycket av den gamla positionen. Lånet är avbetalat och Jordan Bardella har återkommande beskrivit Ryssland som ett stort hot mot Europa. När det 2026 uppdagades att Ryssland hade skickat armerade drönare till flygplatsen i Leipzig svarade Le Pen och Bardella

med hårda fördömanden av all form av rysk inblandning och påverkansförsök mot Europa.[29]

Motståndet mot rysk aggression och ryska påverkansförsök ska dock inte förväxlas med att partiet delar en nordisk syn på Ryssland. Partiet har kritiserat EU:s sanktioner av ryska fossila bränslen, eftersom man anser att detta alltför negativt drabbar franska hushåll med höga energipriser. Man är principiellt för militärt stöd till Ukraina, men har en lägre tolerans för ekonomiskt stöd när detta uppfattas belasta franska skattebetalare. Trots att partiet försvarar internationell rätt och Ukrainas rätt att försvara sig ser också partiet en diplomatisk lösning som vägen ut ur kriget snarare än ett ryskt militärt nederlag. Ur det perspektivet har parlamentariker för Nationell samling uttryckt oro för att ett nytt fredsförslag mellan Ryssland och Ukraina inte får bli ett nytt ”Versaillesfördrag”, som lägger grunden för rysk revanschlust och ökad konfrontation i framtiden.[30] Även om Rysslandspolitiken förändrats kan vi alltså vänta oss substantiella nedskärningar i både det franska och europeiska stödet till Ukraina vid en seger för Nationell samling i ett franskt presidentval.

Samtidigt som partiet gått mot mitten i synen på institutioner, EU och Ryssland har man rört sig vänsterut i den ekonomiska politiken. Under fadern Jean-Marie Le Pen ville partiet sänka skatter och minska statens utgifter, men under Marine Le Pen har partiet i stället blivit en förespråkare för välfärdspopulism, ekonomisk nationalism och frihandelsmotstånd.

29. Kommuniké av Marine Le Pen och Jordan Bardella om de ryska hybridattackerna i Leipzig, 19 september 2026.
30. Nadine Lechon, försvarsutskottet i franska nationalförsamlingen, 18 juni 2025.

Idépolitiskt står Nationell samling i stark förbindelse med den franska nya högern i traditionen efter Alain de Benoist. Partiet betonar den kollektiva, nationella identitetens företräde framför individens frihet och rättsstatliga spärrar. Demokratisynen utgår från idén om en okuvad folksuveränitet. ”Folket är inget problem man ska komma runt, folket är suveränt”, sade Jordan Bardella när han besökte brittiska Reform UK under 2026. Därtill delar partiet Gramscis syn på det metapolitiska, och vill aktivt rensa ut ”woke-ideologi”, genusteori och progressiva värderingar från skolan. I de kommuner där man redan fått makten har man aktivt sökt strypa finansiering till exempelvis teatergrupper som inte ställer upp på partiets traditionella kultursyn. Partiet skiljer sig dock från exempelvis Meloni och Italiens bröder genom att religionen spelar en mer nedtonad roll i den nationella identiteten. I stället förordar man en sorts sekulär nationalism, med bas i Frankrikes starka tradition av åtskillnad mellan religion och offentlig maktutövning (laïcité). Partiet har inte heller visat någon ambition att förvandla Frankrikes public service till rena propagandaorgan, likt Polen och Ungern. Snarare kanaliseras motståndet mot det man upplever som vänstervriden public service i förslag om stora besparingar och privatisering av kanalerna.

Nationell samling vill samtidigt gå längre än sina systerpartier i att omforma Frankrikes konstitutionella ramverk. I ett lagförslag i nationalförsamlingen föreslår man att avskaffa den republikanska principen om födslorätten för medborgarskap *(Droit du Sol)* och i stället införa den princip om blodsband som gäller i Sverige *(Droit du Sang)*, en princip om att

prioritera franska medborgare i statliga anställningar och bidragssystem *(préférence nationale)*, samt införa en princip om företräde för franska konstitutionen gentemot internationella avtal och konventioner.

Det mest kontroversiella i förändringen är dock hur Marine Le Pen vill anta den. I dag finns en rad rättsstatliga spärrar för att anta ändringar i den franska konstitutionen, inte minst krav på godkännande i parlamentets båda kamrar, nationalförsamlingen och senaten. Marine Le Pen vill frångå denna ordning och i stället anta ändringarna via en direkt folkomröstning, vilket strider mot de nuvarande bestämmelserna i konstitutionen. För att legitimera ordningen hänvisar hon till en bestämmelse i konstitutionen som slår fast att presidenten ska organisera folkomröstningar i andra frågor, som om den ekonomiska politiken eller organiseringen av statsförvaltningen. President Charles de Gaulle använde just denna bestämmelse för att legitimera sin folkomröstning om att införa direktval till presidentämbetet 1962, ett beslut som orsakade en konstitutionell kris. Dessutom innebär hennes förslag en bestämmelse som slår fast att alla framtida ändringar i bestämmelserna som införs bara kan ske enligt denna modell, alltså med folkomröstning.

De flesta franska jurister är överens om att ett sådant förfarande strider mot Frankrikes konstitution. Skulle Marine Le Pen ändå genomföra detta skulle det utan tvekan innebära en försvagning av Frankrikes rättsstat.

Trots detta är det svårt att se ambitionen att hålla en potentiellt okonstitutionell folkomröstning som en större

ambition att nedmontera den liberala demokratin, likt det vi sett i Polen eller Ungern. Ambitionen tycks liksom hos Reform UK vara en förändrad kalibrering av institutionerna, genom att framhäva folkviljan på bekostnad av konstitutionella spärrar och domstolarna. Men i själva motiven som anges i lagförslaget framhäver man uttryckligen att man vill att förändringarna respekterar rättsstaten:

> Författningsdomaren, som är konstitutionens väktare, är väktare av den konstituerandes – det vill säga Folkets – rättigheter. Det åligger Folket att fylla luckorna eller ändra en bestämmelse i konstitutionen om det inte godkänner hur den tillämpas eller tolkas.[31]

Nationell samling förnekar alltså inte rättsstaten, eller maktdelning, som grund för det franska statsskicket. Däremot menar det att det bara är folket som legitimt kan etablera reglerna under vilken rättsstaten verkar, och att denna rätt inte fullt ut erkänns i dag. Man ska också komma ihåg att Frankrike har en lång tradition av storskaliga ommöbleringar i det konstitutionella systemet, som fortsatt långt in på 1900-talet.

Samtidigt finns det andra i den franska nya högern som vill gå längre, och som öppet skyr rättsstaten och beundrar auktoritära ideal. Vi ser det inte minst i den franska militären. 2021 skrev 20 franska generaler ett öppet brev till president Macron i den högerradikala tidningen *Valeurs Actuelles* där man hotade med en statskupp om de ledande politikerna inte

31. Ur Nationell samlings lagförslag till konstitutionell reform (*Proposition de loi constitutionnelle Citoyenneté-Identité-Immigration, n° 2120)*, 25 januari 2024.

lyckades stävja brottsligheten, återupprätta ordningen och ta krafttag mot islamismen.[32] Sådana tankegångar går tillbaka till Algerietkrisen 1962, då Frankrike var en hårsmån från en sådan statskupp som planerades i högerradikala kretsar i militären.

Denna hårdföra höger finns också i näringslivet med kapitalstarka individer som hyser reaktionära ideal. En av dessa är miljardären Vincent Bolloré, ägare till ett stort internationellt medieimperium med tv-kanaler, radiostationer, tidningar och förlag, inte minst svenska Viaplay. Samtidigt som han hyser libertarianska uppfattningar om ekonomisk politik – och gärna kallar Le Pen för en ”ekonomisk analfabet” – företräder han en djupt nationalkonservativ politik förankrad i en stark katolsk tro. Här frodas också bilden av Ryssland som en allierad till det kristna Europa.

Det som gör Bolloré till en maktfaktor är att han aktivt styr sina medier redaktionellt och tillsätter mediechefer som delar hans vision för att avancera en högerradikal agenda, inte minst genom tv-kanalen *Cnews*. I kombination med Nationell samlings förslag för att privatisera public service kan detta lägga grunden för en ny, mjuk, metapolitisk kontroll över Frankrikes mediesektor. För ett land som återkommande rankas som världens främsta inom mjuk makt – och vars film, litteratur och idédebatt har en lyskraft långt utanför det egna landet – går det inte att underskatta betydelsen av vad en sådan ägare betyder på sikt för Europa.

32. Piquemal, m. fl., 2021.

Tyskland: Från liberalt professorsparti till auktoritär nostalgi

Medan både italienska och franska högerpopulister gått från tidigare extrema positioner in mot mitten så har motsatt resa skett i den tyska nya högern, genom partiet Alternativ för Tyskland (AfD).

Partiet grundades 2013 av en grupp tidigare ekonomer med bakgrund i det gamla högerpartiet CDU och liberala FDP vilket gav det smeknamnet ”professorspartiet”. I början låg fokus också mest vid motstånd mot euron och mot det tyska räddningspaketet till Grekland under eurokrisen som man menade blev alltför belastande för tyska skattebetalare. Om partiet då kunde klassas som extremt var det bara i ekonomisk, liberal mening.

Från 2015 påbörjades en radikalisering av partiet högerut, som underblåstes av migrationskrisen. Kritiken mot islam, mot EU och mot liberala institutioner blev allt starkare samtidigt som Rysslandsvänligheten och etnonationalistiska tendenser blev framträdande. Paradoxalt nog underlättades radikalisering under dessa år av en specifikt tysk regel som egentligen var tänkt att skydda demokratin. Mot bakgrund av erfarenheten av partiförbud under nazismen ger den tyska konstitutionen ett mycket starkt skydd för partier som öppna, demokratiska organisationer. Det har i sin tur lagt grunden för en lag *(Parteiengesetz)* som ställer hårda krav för att utesluta medlemmar ur partier och gör det möjligt för en utesluten medlem att överklaga varje uteslutning till

domstol. Ironiskt nog har denna lagstiftning möjliggjort för högerextrema aktivister att infiltrera AfD utan att partiledningen har kunnat agera. Det gäller inte minst den högerextrema gruppen Pegida, som grundades i Dresden 2014 och som blivit en källa till nya medlemmar i AfD.

Denna omvandling har bidragit till att AfD i dag snarare är ett högerradikalt parti än ett högerpopulistiskt. AfD deltar som partigrupp i Europaparlamentet med flera av parlamentets mest högerextrema partier. Tysklands underrättelsetjänst har i rapporter beskrivit delar av partiet som högerextremt och ett hot mot Tysklands konstitutionella ordning. Samtidigt har detta inte hindrat tillströmningen av väljare. 2024 vann AfD för första gången ett tyskt delstatsval i Thüringen. 2026 gick man fram ytterligare när man utklassade det gamla högerpartiet CDU i delstatsvalet i Sachsen-Anhalt med 43,8 procent av rösterna.

AfD:s högerradikalism märks inte minst i Europapolitiken, där partiet vill gå längre än Nationell samling och Italiens bröder. Fram till nyligen ville AfD att Tyskland helt skulle lämna EU och euron. Under hösten 2026 lade man i stället fram ett Europapolitiskt program där man eftersöker en ”fundamental omgestaltning av europeiskt samarbete”. Det föreslår bland annat att avskaffa Europaparlamentet som direktvalt parlament och i stället ledamöterna via nationella parlament, avskaffa EU-kommissionens politiska roll och omvandla den till ett sekretariat för att administrera medlemsländernas överenskommelser, liksom avskaffa EU-domstolen och ersätta den med en skiljenämnd. Man vill också radikalt göra om valutasamarbetet och ge större eko-

nomier fler röster i Europeiska centralbanken, och på så sätt öka Tysklands makt över Eurozonen.[33]

Om förslagen skulle genomföras skulle det i praktiken innebära ett avskaffande av EU som politisk union, och en återgång till den roll som EU-institutionerna hade under 1960-talet. I programmet slår AfD samtidigt fast att om omvandling misslyckas kommer man att väcka frågan om en folkomröstning om Tysklands EU-medlemskap. Den radikala EU-kritiken blandas med en i marknadsliberal politik, som att minska överreglering på miljöområdet, förbättra den inre marknaden för kapital och underlätta för entreprenörskap. Men också djupt illiberala förslag om att minska stödet till ”HBTQ-propaganda”.

Dubbelheten i AfD:s omvandling från liberalt populistparti till högerradikalt parti speglar en bredare geografisk klyvning i en västlig och en östlig del. Båda falangerna finns representerade i AfD:s yttersta ledning med den västorienterade Alice Wedel, och den östorienterade Tino Chrupalla. Den västliga falangen har en medlemsbas från partiets tidigare dagar, främst ekonomiska högerväljare i det gamla Västtyskland som tidigare röstat på CDU eller FDP och som gärna hänvisar till Hayek eller Friedman i den ekonomiska politiken.

Den östliga falangen har tvärtom en medlemsbas i förbundsländerna i det gamla Östtyskland. Här odlas en delvis annorlunda och mer högerradikal vision för Tyskland. I östfalangen hittar vi politiker som Maximilian Krah som sitter

33. AfD:s Europapolitiska program, 2026. "Sovereign Nations, A Common Europe", 29/9. Tillgängligt: https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2026/10/19/AfDManifestoEU.pdf.

i förbundsdagen för AfD, som varit en ledande röst för att AfD inte ska moderera sig likt Sverigedemokraterna eller Meloni. En annan ledarfigur inom östfalangen, Björn Höcke, leder AfD i delstaten Thüringen och har i boken *Nie Zweimal in deselben Fluss* (2018) talat om att en ”välavvägd grymhet” kommer att behövas för att få till stånd en storskalig återvandring av de invandrare som inte betraktas som tillräckligt tyska. Höcke, som har familjebakgrund i det förlorade tyska området Ostpreussen, har talat om att återupprätta Tysklands ”preussiska dygder”. Han flörtar också öppet med nationalsocialistiska symboler och estetik, har relativiserat synen på Hitler och har använt nazisternas slagord ”allt för Tyskland”.

Även det ekonomiska tänkandet i östfalangen bär tydliga spår av kritiken mot den internationella marknadsekonomin, och skiljer sig på så sätt från västfalangen. Här förekommer i stället en högervriden antikapitalism, med bas i bland annat det ekonomiska tänkandet hos Gustav von Schmoller, den preussiska välfärdsstatens fader. Schmoller blev under det sena 1800-talet en av de framträdande representanterna för det som kallas katedersocialism, som motsatte sig det anglosaxiska marknadstänkandet och som betraktar marknadsekonomin som underordnad statens politiska målsättningar.[34] Det är i sin tur en marknadskritik som bär tydliga likheter med Alain de Benoist eller den aggressiva marknadsfientligheten i MAGA-rörelsen.

34. Kaiser, 2018.

Trots flörtandet med nazitiden är det inte denna tid som utgör en förebild för AfD. Den historiska idealbilden finns i stället i det tyska kejsarriket före 1918, och den nationalistiska politik som lade grunden för Tysklands enande efter revolutionen 1848. Den är samtidigt starkt präglad av de positiva värden som man menar gått förlorade sedan det gamla Östtyskland brakade samman, inte minst förlusten av social sammanhållning och den nationella självhushållningens företräde framför marknadslogik.

AfD:s politiska janusansikte med en östdel och en västdel berördes redan 2019 av den inflytelserike AfD-ideologen Benedikt Kaiser i en artikel i den tyska högerradikala tidskriften *Sezession*.[35] Enligt Kaiser kommer den falang som blir den dominerande att definiera AfD som parti, och därmed vad partiet innebär för Tyskland. Frågan som Kaiser ser det är om AfD ska bli ett islamkritiskt, liberalt populistparti, en ”ofarlig högerflygel” inom ramen för det rådande politiska systemet, eller om man ska ta steget och bli ”ett nytt folkparti som strider mot den västtyska parlamentarismens befintliga politiska färger”.[36]

Det råder ingen tvekan om vilken sida Kaiser själv har valt. Hans essäsamling *Konvergenz der Krisen* bågnar av referenser till den nya högerns mer radikala frontfigurer: Alain de Benoist, Charles Maurras, Antonio Gramsci och Carl Schmitt. Mot denna bakgrund råder det ingen tvekan om vad målet är för denna östliga falang inom AfD: Ett politiskt

35. Ibid., 2019.
36. Ibid.

systemskifte där Tysklands förhatliga ”västtyska” liberala parlamentarism ersätts med en ny folkdemokrati av östeuropeiskt snitt.

Den pågående debatten om AfD:s ideologiska själ speglar i grunden en bredare tysk-tysk konflikt mellan öst och väst. När Tyskland återförenades 1990 beskrev filosofen Jürgen Habermas att det som väntade Östtyskland var en ”eftersläpande revolution”,[37] i likhet med den imitation som Polen och Ungern förväntades ägna sig åt av väst. Efter 45 år som åtskilda länder bakom järnridån skulle östtyskarna äntligen komma ikapp, och lika väl som sina västliga grannar delta i den ”radikala reformistiska självkritiken av ett kapitalistiskt samhälle”. Här fanns ingen vilja att mötas på mitten. Öst var det utdaterade undantaget som historien placerat på sophögen, väst den segrande normen.

I dag kan vi tydligt se att det inte var så enkelt. En del av den nya generationen östtyskar har inte gått den utstakade vägen, utan tvärtom ifrågasatt om den liberala vägen verkligen är önskvärd. Kanske var det inte så enkelt att väst var det goda och öst det onda? Kanske gick viktiga värden förlorade i samma stund som muren brakade samman 1989? Dessa förbjudna tankar, som först pyrde runt middagsborden, bröt sedan fram med full kraft i takt med att Europas kriser briserade och skakade om det redan omtumlade, gamla öst. Identitet som ett östland har också gjort sig påmind i AfD genom oviljan att stötta Ukraina och i stället inta en starkt Rysslandsvänlig linje.

37. Habermas, 1990.

Vissa företrädare för denna *Ostalgie* har gått så långt som att ifrågasätta hela Tysklands återförening. Den högerradikale journalisten Thorsten Hinz skriver exempelvis att något så förhatligt som uppdelningen av Europa under Jaltakonferensen 1945 plötsligt kan ses som ”ett grymt men räddande historiskt trick” som skyddade dagens Central- och Östeuropa från att översvämmas av afrikanska flyktingar och liberal marknadsideologi. Med denna säregna historiesyn var Centraleuropa det lyckliga undantaget från en dominant och människofientlig globalism och kommunismen nationens räddning.[38]

Hinz gick så långt som att lufta frågan om det inte vore bättre för de östra förbundsländerna att återigen bryta sig loss från det misslyckade experimentet i väst och återigen bilda en egen stat. Kanske i nära samarbete med de central- och östeuropeiska regeringar som redan hade sagt nej till att delta i det liberala projektet?

38. Hinz, 2018.

En ny järnridå?

När Alain de Benoist 2001 åter gav ut sitt banbrytande verk för den franska nya högern gav han uttryck för en hoppfullhet som kan tyckas malplacerad. Vid millenniumskiftet stod den västerländska, liberala demokratin på sin absoluta höjd. Marknaden hade besegrat Sovjetkommunismen, nationalstaterna tycktes utdaterade i ljuset av nya postnationella konstruktioner som EU och WTO, och kollektiva identiteter utmanades till förmån för en förnyad individualism. Men de Benoist såg också något annat: ”En formidabel törst efter återförankring.” Ett sökande, inte bara efter ”tolerans” utan efter ”erkännande och respekt”.[39]

Ett kvarts sekel senare är det just dessa värderingar som har revolutionerat det europeiska partilandskapet. Den nya högerns antiliberala idéer som först formulerades i Frankrike under 1970-talet har gjort avkall på den gamla högerradikalismens våldsromantik, och i stället anslutit sig till en radikal syn på demokrati med förankring i idén om det okuvade folket. Det är en höger som hålls samman av ett antal distinkta idéer: Beskrivningen av politik som en metapolitisk kamp över institutionerna lika mycket som en demokratisk rivalitet, gruppidentitetens företräde framför individens frihet, och det nationella intressets företräde framför marknadsekonomins lagar.

39. de Benoist, sid xxv.

Den nya högerns remarkabla framgång kan speglas mot de multipla kriser som blottat svagheterna i den liberala demokratin både i öst och i väst: finanskrisen 2008, migrationskrisen 2015 och pandemin 2021. Men i dess spår ser vi också något annat, en ny järnridå har rest sig genom Europa.

Den nya järnridån skiljer sig från den gamla på så sätt att den inte är strikt geografisk. Inga soldater patrullerar dess gränser och inga linjer märker ut den på kartan. Den nya järnridån är snarare intellektuell än territoriell. Ändå finns den där och löper rakt genom Europas partilandskap. Den delar de som kommit att acceptera den liberala demokratins institutioner och en som gör allt för att störta dem. Den löper mellan länder, men klyver dem också mitt itu, liksom den ibland klyver partier.

I viss mån överlappar den nya järnridån med den gamla. De mest fundamentala försöken till nedmontering av den liberala demokratin ligger samtliga i det postkommunistiska Östeuropa. I länder som Polen, Ungern och Slovakien har de illiberala idéernas draksådd fått slå rot i ett kalhugget partilandskap, sedan 1945 genomsyrat av auktoritära idéer. De har förts fram av politiska ledare som skolats på kommunistiska universitet där man fortfarande läste Marx och Gramsci, men utan den liberaldemokratiska kulturen i väst.

Som Ivan Krastev och Stephen Holmes har visat har omdaningen fått kraft av dessa länders erfarenhet under ”imitationens epok”, den centraleuropeiska upplevelsen av liberal demokrati som något utländskt, pådyvlat utifrån, kombinerat med en besvikelse över att liberalismens löfte inte var vad man hade hoppats. I backspegeln kan vi se att

den nya högerns farligaste idéer inte hade kunnat få en bättre resonanslåda än det Centraleuropa där den liberala demokratin fortfarande av många inte upplevs som autentisk.

I spåren av dessa partiers framfart hotas den liberala demokratins fundament. När dessa partier har besegrats i val har det av den liberala högern välkomnats, inte för att det är en tillfällig taktisk seger i en pågående rivalitet, utan en existentiell räddning.

Situationen i Västeuropa är delvis annorlunda, och mer brokig. Här har den liberala demokratins idéer visat sig vara svårare att besegra, och järnridån svårare att urskilja. Också här förenas högerpopulisterna i sitt uppror mot liberala värderingar, eliter och globala marknader liksom ett sökande efter ett återupprättat folkligt majoritetsinflytande. De sakpolitiska konsekvenserna av denna agenda går inte att underskattas. En valseger för Nationell samling i ett franskt presidentval hade sannolikt inneburit en politisk revolution. Vi kan inte bara förvänta oss en stor minskning av Frankrikes stöd till Ukraina, liksom en helt ny maktbalans i EU, utan också starkt ökad ekonomisk nationalism och protektionism. En seger för Nationell samling skulle också sannolikt innebära stora förändringar av Frankrikes konstitutionella system som potentiellt skulle kunna genomdrivas på ett okonstitutionellt sätt och framkalla en politisk och juridisk kris.

Samtidigt tyder väldigt lite på att det som väntar i Frankrike och Storbritannien liknar det vi sett i Polen och Ungern. Filosofer som Roger Scruton har i Västeuropa bidragit till att försöka överbrygga den nya högerns trossatser med den etablerade högerns kultur av klassisk liberalism och frihetlig

konservatism. I spåren ser vi ett västeuropeiskt partilandskap där flera av de stora partierna modererat sin mest radikala kritik mot den liberala demokratin och till och med ett visst intellektuellt ägarskap över den. Vi ser det i Storbritannien där Reform UK vill återupprätta demokratiskt inflytande, men också stärka rättsstatens oberoende. Vi ser det i Melonis italienska parti där en katolsk, nationalkonservativ politik blandas med ett uttryckt ägarskap för ”vår civilisation” manifesterad i västerlandets individualism och rättsstat. En liknande bild framträder i Frankrike, där Nationell samling gjort en resa från extremhöger till ett brett populistiskt arbetarparti som, åtminstone i retoriken, försvarar arvet från den franska revolutionen 1789.

Västeuropa erbjuder därmed en motbild till det antiliberala projektet i öst, kanske just därför att den liberala demokratin i dessa länder upplevs som delvis autentisk. Här går den liberala demokratins rötter så djupt i den partikulära identiteten att ingen ideologi med traditionen i centrum kan ignorera dem.

Samtidigt behöver vi påminna oss om att denna partiella respekt för den liberala demokratin inte är någon naturlag. I takt med att också den västeuropeiska nya högern vinner mark omdefinieras vad som är det nationellt autentiska enligt nya principer. Att flera av de stora högerpopulistiska partierna modererats i Frankrike, Italien och Storbritannien kan alltså inte tolkas som ett bevis för att det kommer att förbli så. Vi har redan sett exempel på hur den radikala högerradikalism som triumferat i öst även kan få genomslag

i väst. Vi ser det i radikaliseringen av österrikiska FPÖ under Herbert Kickl, liksom vi ser det med Geert Wilders parti PVV i Nederländerna. Två exempel som inte berörts i denna essä men som erbjuder inspiration för de mer radikala krafterna i den nya högern i Västeuropa. Vi ser det också i framväxten av nya utmanare till höger om de västeuropeiska högerpopulisterna, som föraktar anpassningen till de liberala institutionerna. I Frankrike, med både nya partier och en utomparlamentarisk högerradikalism i det militära och i näringslivet. I Italien, med generalen Roberto Vannacci som nu utmanar Meloni med det nya högerradikala partiet Nationell framtid.

Likaså ser vi i den amerikanska MAGA-rörelsen och Donald Trump ett ultimat bevis för att en ny, radikal och farlig ytterhöger kan uppstå också där den liberala demokratins historia är nästan identisk med den nationella.

Allra mest oroande är den nya järnridån dock i det land som innan 1989 klövs mitt itu av den gamla. Det stadigt växande AfD närs av två tillströmmande floder av tysk högerpopulism: Å ena sidan, en östtysk, auktoritär och radikal. Å den andra, en västtysk, konservativ och marknadsliberal. Vilken av dessa traditioner som ska bli den mest dominanta inom den tyska nya högern kommer att avgöra om partiet bara ska bli en antiliberal utmanare inom ramen för rådande liberala institutioner, eller en utmanare till det liberala systemet som sådant. I förlängningen kan denna kraftmätning avgöra kontinentens framtid. Om den dominerande kraften visar sig bli den tyska högerradikalism som vi ser manifesterad i intellektuella figurer som Benedikt Kaiser, hos vilka

”Östtyskland” bär ”en klang av uppror och hopp”,[40] bör vi på allvar oroa oss för den tyska demokratins, liksom för Europeiska unionens, framtid.

Här skymtas den främsta lärdomen för Europas liberala demokrater. Som Krastev och Holmes skriver i sin redogörelse om Centraleuropas auktoritära förfall brukar revolutioner ”tvinga människor att korsa gränser, om inte territoriella så moraliska”[41]. Den nya järnridån i Europas partilandskap är inget undantag. Här har den gamla högern gång på gång tvingats ta ställning till vilka gränser som kan korsas, om de egna principerna tillåter samarbete med den nya högern, eller om det tvärtom vore ett ödesdigert misstag och att utmanaren i stället måste mötas av hårdnackad opposition. I mötet med 2020-talets politiska verklighet är det lätt att avundas kalla krigets liberala politiker, där det räckte med att slå upp en världsatlas för att veta på vilken sida man stod. Det som krävs av oss nu för att förstå gränserna är långt mycket svårare: en förståelse för de illiberala idéerna, men också för deras variationer mellan landsgränser, mellan partier och till och med inom partierna själva.

Det var denna gräns som den borgerliga regeringen försökte dra när den samarbetade med Sverigedemokraterna inom ramen för Tidöavtalet, men sade nej till ministerposter. Eller när vi – av högst symboliska och kanske fåfänga skäl – föredrog en finländsk socialdemokrat framför en italiensk högerpopulist vid första inkommande regeringsbesök. Och

40. Kaiser, 2020.
41. Krastev & Holmes, 2019, sid 50.

även om det finns tusen andra svar om var den gränsen egentligen går, så behöver de frågorna fortsätta att ställas.

Vad är egentligen liberal demokrati, och vad är våra fiender? Vad kan vi kompromissa om och när är rakryggad opposition det enda hedervärda? Det är min övertygelse att där de frågorna debatteras öppet, där är sannolikheten högre att vi lyckas välja rätt. Efterkrigstidens liberala intellektuella, som på ruinerna efter en högerradikalism som löpt amok, lade grunden för det nya Europa, betraktade aldrig den liberala demokratin som en given konstant, en a priori given förutsättning för att likrikta människor och idéer.

I stället såg de själva liberalismen som en del av det pågående idéutbytet som sakta men säkert utmejslar vägen framåt. Ofta, i stark opposition mot andra idéer, ibland i förening med dem. Det samtalet, om något, har visat sig vara Europas främsta motmedel mot de auktoritära idéerna. Europas tragiska historia gav den västra delen av kontinenten ett försprång för att föra ett sådant samtal som saknades i öst. Men vår framtid avgörs inte av någon slags historisk determinism, utan hur det samtalet fortsätter.

Just därför måste debatten om den liberala demokratin fortsätta i Europa. Järnridån blir permanent först när tystnaden gör entré. Då kan inget längre stoppa liberalismens förfall.

Källmaterial

Faktabakgrund om partier har hämtats från 2026 års version av Timbros Authoritarian Populism Index, sammanställt av Andreas Johansson Heinö.

Referenser & litteratur

Arnstad, Henrik, 2012. ”Sverigedemokraterna är ett fascistiskt parti”. Dagens Nyheter, 15/11.

Behr, Valentin & Gianoncelli, Eve, 2025. ”The Radicalization of ‘Intellectual Conservatism’ in the Illiberal Moment: The Case of The European Conservative”. Journal of Illiberalism Studies 5, no. 3: 59-74. Tillgänglig på: https://doi.org/10.53483/ZCRW3612

Berteau, Alexandre & Rouget, Antton, 2026. ”Les banques sont toutes détenues par des juifs” : Jordan Bardella face à ses écrits antisémites. Mediapart, 28/9.

de Benoist, Alain, [1977] 2001. Vu de droite: Anthologie critique des idées contemporaines. 2:a uppl. med nytt förord. Paris: Le Labyrinthe.

Deneen, Patrick J., 2023. Regime Change: Toward a Postliberal Future. London: Forum.

Éber, M.Á. (2024). Who taught the young Viktor Orbán the most about power? Heinrich Böll Stiftung. 15/4. Tillgänglig på: https://cz.boell.org/en/2024/04/15/who-taught-young-viktor-orban-most-about-power

Éléments, 2019. Videointervju med Alain de Benoist. Tillgänglig på: https://www.revue-elements.com/cette-annee-la-n11-vu-de-droite-dalain-de-benoist/

Fidanza, Carlo, 2026. ”I Sovranisti? Il cordone sanitario è antidemocratico. Siamo diversi da loro su Europa e Nato”. Corriere della Sera, 9/9.

Giorgia Melonis tal vid Atlantic Council Global Citizen Awards, 23 september 2024. Tillgängligt på: https://www.governo.it/en/articolo/president-meloni-s-speech-atlantic-council-global-citizen-awards/26632

Habermas, Jürgen, 1990. Die nachholende Revolution. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

Hazony, Yoram, 2021. Nationens dygd. Svensk översättning. Stockholm: Oikos förlag.

Hinz, Thorsten, 2018. ”Der lange Weg nach Osten”. Cato Magazin für neue Sachlichkeit, 10/1. Tillgänglig på: https://cato-magazin.de/der-lange-weg-nach-osten-2/

Höcke, Björn, 2018. Nie zweimal in denselben Fluss: Politische Gespräche mit Sebastian Hennig. Dresden: Manus Scriptum.

Kaiser, Benedikt, 2018. ”Rechte Kapitalismuskritik in Deutschland”. Sezession, 1/2. Tillgänglig på: https://sezession.de/61799/rechte-kapitalismuskritik-in-deutschland-2

Kaiser, Benedikt, 2019. ”Zweierlei Deutschland, zweierlei AfD?”. Sezession, nr 90, 1/6. Tillgänglig på: https://sezession.de/62676/zweierlei-deutschland-zweierlei-afd

Kaiser, Benedikt, 2020. ”Die Besiegten von 1990”. Sezession, nr 95, april. Tillgänglig på: https://sezession.de/64312/die-besiegten-von-1990

Kaiser, Benedikt, 2023. Konvergenz der Krisen. Dresden: Jungeuropa Verlag.

Kaval, Allan, 2024. ”Giorgia Meloni à l’offensive sur l’audiovisuel public italien”. Le Monde, 12/7. Tillgänglig på: https://www.lemonde.fr/m-le-mag/article/2024/07/12/giorgia-meloni-a-l-offensive-sur-l-audiovisuel-public-italien_6248877_4500055.html

Krastev, Ivan & Holmes, Stephen, 2019. Ljuset som försvann: En vidräkning med imitationens epok. Svensk översättning av Henrik Gundenäs. Stockholm: Daidalos.

Kundera, Milan, [1983] 2019. Ett kidnappat Västerland - eller Centraleuropas tragedi. Svensk översättning. Stockholm: Timbro.

Leonard, Mark, 2026. The new right: Anatomy of a global political revolution. European Council on Foreign Relations (ECFR), 5/2.

Norberg, Johan, 2023. ”Den nya högern låter som den gamla vänstern”. Smedjan, 2/10.

Piquemal, Christian, m. fl., 2021. ”Pour un retour de l'honneur de nos gouvernants: 20 généraux appellent Macron à défendre le patriotisme”. Valeurs Actuelles, 21/04.

Vargas Llosa, Mario, 2017. Lockrop. Stockholm: Timbro förlag.

Viktor Orbáns tal i Băile Tuşnad, 26 juli 2014. Tillgängligt på: https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2016/01/discurso-viktor-orban.pdf

Wennström, Johan, 2019. ”Varför kallar sig Annie Lööf inte för nationalist?”. Svenska Dagbladet, 29/1.

På bara några decennier har den nya högern ritat om Europas politiska karta. Men utgör dessa idéer ett verkligt hot mot den liberala demokratin?

I essän *Den nya järnridån* spårar Carl-Vincent Reimers den europeiska högerpopulismens ideologiska rötter. Han undersöker varför rörelserna vuxit till ett existentiellt hot mot demokratin i vissa länder – medan institutionerna i andra tycks stå emot.

ISBN: 978-91-7703-664-7